

Introducció

Damià Barceló

Membre de la Secció de Ciències i Tecnologia de l'Institut d'Estudis Catalans

Joandomènec Ros

Membre de la Secció de Ciències Biològiques de l'Institut d'Estudis Catalans

La Secció de Ciències i Tecnologia i la Secció de Ciències Biològiques de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), en el marc de les seves activitats, van realitzar, en el mes de desembre de 2003, unes Jornades Científiques sobre «L'aigua, un recurs fonamental».

En aquestes Jornades, i dins del context de la nova Directiva marc de l'aigua de la Unió Europea, es van debatre diferents aspectes i problemes associats amb la quantitat i qualitat de l'aigua, tant a les conques internes de Catalunya com a les conques de l'Ebre. Hom tractà de l'aigua des de diferents punts de vista: científic, tecnològic, legal, de gestió, etc. Hom comentà i debaté el consum d'aigua dels recs agrícoles, la contaminació dels aqüífers, els aspectes relacionats amb el tractament i control de l'aigua de consum i de les aigües residuals. Finalment, es realitzà un debat sobre el Pla Hidrològic Nacional (PHN) i el delta de l'Ebre, en què es discutí si és possible una nova gestió dels recursos hídrics respectuosa amb el medi ambient.

Els ponents presentaren els diferents vessants d'una qüestió tan important per al nostre país i de tanta actualitat com és l'aigua com a seu d'ecosistemes d'alt valor, i també com a recurs que cal gestionar i usar de manera sostenible. És clar que no tots els aspectes van poder ser abordats i, tant pels que no ho foren com per les conseqüències i aspectes complementaris dels que ho foren, es féu palesa la necessitat, en un futur proper, de plantejar-ne el tractament en unes altres jornades similars.

Aquests aspectes de coneixement bàsic de l'aigua i del seu paper com a recurs fonamental que cal gestionar no són gens estranys al nostre país, que té una llarga tradició d'estudiosos i gestors. Però les condicions de contorn han canviat en els darrers anys, i és obligat prestar-hi l'atenció que el tema mereix. Els exemples que es tractaren inviten a la reflexió sobre com caldrà tractar en un futur pròxim problemes relacionats amb l'aigua, que van des de la reutilització d'aigües fins a la regulació i la restricció de l'ús de productes industrials, com els detergents.

En el capítol de propostes concretes es va insistir en allò que caldria tenir en compte per a una millor qualitat de l'aigua, i que es pot resumir en: millor depuració de les aigües residuals urbanes, amb un increment significatiu del tractament terciari; reutilització creixent d'aigües depurades, actualment molt baixa, per a tota una sèrie d'usos que no exigeixen la màxima qua-

litat; tractament separat i diferencial des de l'origen de les aigües de procedència industrial; màxima reutilització de l'aigua industrial, per mitjà de circuits tancats i autodepurats, etc. En el fons, caldria implementar la qualitat integral de les aigües, tot promovent programes de vigilància ambiental per als contaminants emergents, de manera que es garanteixin la conservació del medi aquàtic natural, la gestió integral dels recursos hídrics, l'eficiència en l'ús de l'aigua, així com la reutilització d'aquesta. Les contribucions que s'apleguen en aquest volum en donen una bona mostra.

En la taula rodona es va discutir un tema de tanta actualitat llavors com era el Pla Hidrològic Nacional, sobre el qual la majoria de la comunitat científica catalana s'ha manifestat en contra, basant-se en el seu plantejament erroni des de bon començament. Bona part d'aquest rebuig s'ha plasmat en diferents publicacions, com ara l'avaluació crítica de Prat i Ibàñez (2003).¹ Tot i que no es repetirà aquí la seva argumentació, cal afegir una sèrie de comentaris de base científica que fins ara no s'han difós gaire i que les Jornades ajudaren a remarcar. Fins avui no s'ha fet cap estudi alternatiu al PHN, en el sentit de recuperar els aqüífers de les zones on es vol transvasar l'aigua, com al País Valencià i al sud-est d'Espanya. Per què no hi ha cap pla per recuperar aqüífers, com ja ha fet Aigües de Barcelona amb la recuperació de l'aqüífer del Besòs, la qual cosa permetrà obtenir fins a deu milions de metres cúbics addicionals d'aigua per a Barcelona, que representa un 10 % del consum de la ciutat? Avui hi ha tecnologies, com són les de membranes semipermeables, que permeten realitzar aquesta recuperació d'aigües residuals. Hi ha altres aspectes que es qüestionen en el PHN, com el cabal mínim o ecològic, que se situa al voltant dels cent metres cúbics per segon (3.154 hectòmetres cúbics l'any); caldria que aquest cabal es validés tenint en compte consideracions ecològiques. En un estudi recent (Prat i Ibàñez, 2003) s'assenyala que les necessitats bàsiques a la zona de l'Ebre per tal de mantenir el cabal ecològic se situen al voltant dels deu mil hectòmetres cúbics l'any, més de tres vegades el cabal ecològic que ha fixat el Pla Hidrològic Nacional.

Una altra dada: la quantitat total que es pretén transvasar de l'Ebre se situa al voltant dels mil cinquanta hectòmetres cúbics l'any. Segons dades del Instituto Nacional de Estadística, aquesta és la quantitat que es va perdre en les canonades del subministrament d'aigua a tot Espanya, abans d'arribar al consum: la quantitat d'aigua que es vol transvasar de l'Ebre és exactament la mateixa que es perd en el sistema de canalitzacions! Aquesta és una dada que invita a la reflexió i un argument més en contra del PHN. No hem d'oblidar que estem parlant del cicle de l'aigua, que qualsevol part d'aquest cicle és important i que, en definitiva, si millorem la qualitat de l'aigua en el seu origen o evitem les pèrdues, hi haurà més quantitat i qualitat d'aigua a l'abast de tota la població.

Aquest volum que ara es presenta és el reflex d'aquelles Jornades, i una mostra que indica l'interès científic que l'aigua genera en el nostre país i, alhora, un resum de l'experiència acu-

1. N. PRAT i C. IBÀÑEZ (2003), *Avaluació crítica del Pla Hidrològic Nacional i proposta per a una gestió sostenible de l'aigua del Baix Ebre*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Secció de Ciències Biològiques.

mulada a Catalunya sobre aquest tema. Els que coordinarem les Jornades sobre «L'aigua, un recurs fonamental», per encàrrec de les respectives seccions de l'IEC, volem agrair a tots els ponents la seva tasca, primer a les Jornades i després en aquesta publicació. Sense el seu esforç, i l'interès dels presidents de les dues seccions i de la nostra col·lega, la doctora Mercè Durfort, ni l'una ni l'altra no hagueren estat possibles. Estem convençuts que aquest volum serà un referent en els temes d'aigua a Catalunya.